

LA LLENGUA CATALANA EN UNA REPUBLICA INDEPENDENT

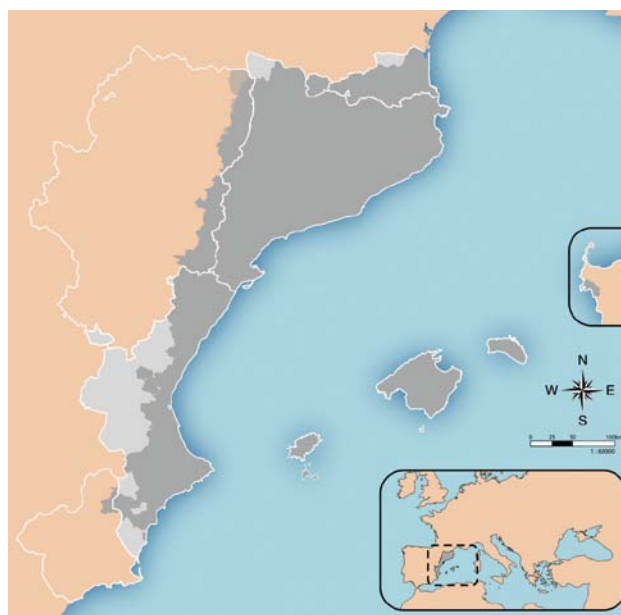
MIQUEL PUEYO

Avui per avui, la catalana continua essent la llengua no oficial en un estat (amb la singular excepció andorrana) més important i consolidada del continent europeu. S'estén sobre un territori d'uns 68.000 km², dividit entre quatre estats (Espanya, França, Andorra i Itàlia), on viuen més de 13 milions de persones. En números rodons, hi ha més de nou milions de persones que parlen català i una mica més d'onze milions que l'entenen. Això significa que el català té més parlants que el suec o el danès i pràcticament els mateixos que el grec o el portuguès a Europa.

Cap als anys 80 i 90 del segle xx, la minoria de catalans i catalanes que ens mostràvem favorables a la independència ho fèiem moguts en gran mesura per raons identitàries, i entre aquestes, la llengua ocupava un espai bàsic essencial. La llengua ha estat i és un puntal bàsic de la nostra identitat i, per tant, també, un objectiu reiterat dels nostres enemics històrics passats i presents. Crec que el punt d'inflexió que va marcar l'inici d'un canvi en l'abast del sobiranisme va ser la manifestació del 10 de juliol de 2010, quan un milió i mig de persones van desfilar sota el lema "Som una nació. Nosaltres decidim", en contra de la sentència del Tribunal Constitucional, sobre el text de l'Estatut de Catalunya. Aquesta va ser la primera d'una seguit de mobilitzacions, com la manifestació del 11 de setembre de 2012 o la Via Catalana del setembre de 2013, fites desacomplexades i massives d'una voluntat de decidir que ha desbordat per primera vegada, des de 1714, l'àmbit de la política i de l'activisme independentista, per convertir-se en una opció socialment rellevant.

Havent-se fet palès que la voluntat de diàleg per part de l'Estat és nul·la i que la situació d'espoli a què estem sotmesos compromet greument el progrés de Catalunya i la con-

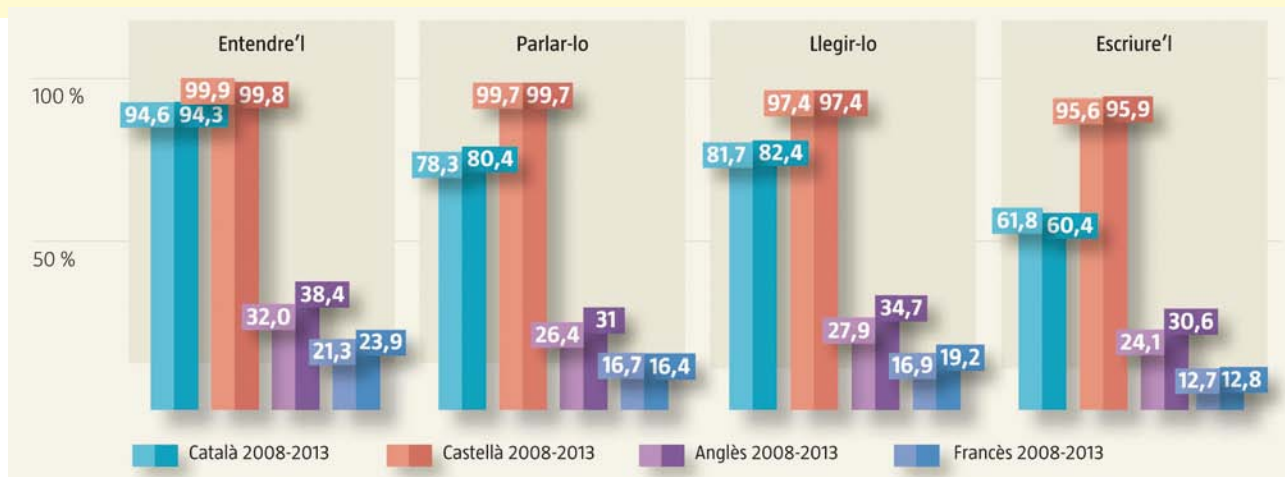
tinuïtat de les institucions bàsiques de l'Estat del Benestar, en els darrers tres anys s'ha constituït una majoria social de catalans i catalanes que no únicament volen ser consultats sobre el futur del país, sinó que creuen que aquest futur hauria de passar per l'accés a l'estatalitat i la independència. La transversalitat d'aquesta nova majoria (diversa en orígens, llengua familiar, identitats) és un element clau i si hi ha algun assumpte que podria distorsionar aquesta cohesió seria un debat inoportunament mal fet o mal plantejat sobre el paper que han de tenir les diverses llengües —i especialment l'espanyol— en una Catalunya independent.

Mapa dels Països Catalans. Les àrees en gris són de parla catalana.

Usos lingüístics en àmbits de consum i serveis. 2013 (%).

Coneixements de llengües. 2008-2013 (%).

En principi, l'accés de Catalunya a l'estatalitat no modificaria l'estructura demogràfica d'un país on un 37% de la població diu que la seua llengua és el català, un 9% es declara bilingüe, un 47% té com a llengua d'identificació el castellà i on les altres llengües o combinacions no arriben al 7%. Quant al coneixement, un 78% declara saber parlar el català i pràcticament un 100% el castellà.

El català i l'espanyol haurien de ser oficials, en una República de Catalunya? El català hauria de ser l'única llengua oficial? O tal vegada no s'hauria de definir l'oficialitat de cap llengua? Què hauríem de fer amb l'occità de la Val d'Aran i amb la llengua de signes catalana (LSC)? D'una banda, un marc legal de doble oficialitat simètrica podria fer molt difícil o impossible la recuperació d'una situació de normalitat per al català. De l'altra, adoptar anticipadament l'opció d'una oficialitat única del català podria transmetre —erròniament o no— el missatge que la llengua espanyola i els seus parlants serien discriminats, en aquesta futura República de Catalunya. Per tant, tenim al davant un gran

repte doble: recuperar la plena normalitat del català i al mateix temps aconseguir que continuï essent, com fins ara, un element d'integració i de cohesió. La discussió està oberta i si creiem que la democràcia participativa ha de ser un pilar bàsic del nou Estat català, és durant el seu procés constituent que haurem d'introduir la definició de quina mena de política lingüística necessitem aplicar per modificar hàbits que ens han estat inculcats durant segles i per aconseguir que el català esdevingui una llengua com la dels altres estats europeus, ni més ni menys.

En l'actualitat, l'existència de més d'una llengua no constitueix cap problema per a una societat democràtica ben organitzada, tecnològicament avançada i educativament ambiciosa, sinó més aviat una oportunitat, i aquest fet incrementa la singularitat cultural i humana de Catalunya i fa dels catalans ciutadans plurilingües dotats d'una visió més matisada i més tolerant del món. Què passaria amb les llengües que s'hi parlen, si Catalunya es convertís en un país independent? L'experiència d'alguns països no gaire dife-

rents del nostre i que han esdevingut estats sobirans ens pot ajudar a imaginar-nos com podrien anar les coses a casa nostra. En principi, l'estructura demogràfica no seria gaire diferent de l'actual, amb un 78% de la població que declara saber parlar català, però on el castellà és la llengua d'identificació del 47% dels ciutadans.

L'accés a l'estatalitat suposaria, d'entrada, un increment de l'ús del català en àmbits on ara és poc present (administració estatal, administració de justícia, alguns sectors socioeconòmics...) i seria previsible un augment qualitatiu i quantitatiu del seu ús, en la mesura que es convertiria, encara més que avui, en una eina de promoció social. Això no obstant, el castellà continuaria mantenint un paper molt important, tant en l'àmbit familiar com en l'editorial i l'audiovisual, entre d'altres. El més probable és que el català fos adoptat per una Catalunya independent com la seua llengua nacional, la seua primera llengua (llevat de la Vall d'Aran, on l'occità assumiria una part d'aquestes funcions) i el castellà, a banda dels usos privats, continuaria mantenint un paper destacat en àmbits com l'activitat socioeconòmica i les relacions entre ciutadans i administració. Des del meu punt de vista, hi hauria dues línies roges que no s'haurien de travessar. La primera, la política lingüística del nou estat no hauria de posar en perill la supervivència i la seguretat del català; la segona, no hauria d'implacar en cap cas ni la indefensió ni la marginació dels catalans que encara no sabessin o no sabessin prou bé el català.

Filar més prim, a l'hora de plantejar-nos ara quin ha de ser l'estatut de les llengües en una Catalunya independent, és impossible. El disseny precís de la seua política lingüística s'haurà de fer en el marc del seu procés constituent. Per salvar el català al llarg de segles de dificultats i prohibicions, ens ha calgut actuar com una comunitat resilient; és a dir, amb la capacitat de resistir i superar agressions continuades, superar-les i fins i tot sortir-ne enfortits. La continuïtat sostenible de la nostra llengua i de la nostra cultura s'ha convertit en una aportació a la causa mundial de la pau, el

diàleg i el respecte entre els pobles i les cultures. Dels catalans, se n'ha pogut dir justament: "La seva història [...] és la d'un caminar pacient, integrador, perseverant i pacífic. [...] Senten el goig de pensar que la seva aventura no ha deixat cadàvers a la cuneta, sinó tot el contrari: ha aportat vida i geni a la humanitat."

La globalització ha posat en contacte el que és local i el que és mundial, i ha iniciat un procés d'eliminació de les fronteres, especialment en allò que és útil perquè el planeta esdevingui un espai comercial i econòmic únic. Aquest procés no pot ser definit ni com a intrínsecament negatiu ni com a absolutament positiu. És innegable que té unes implicacions sociopolítiques, culturals i ideològiques força importants i que presenta aspectes positius (l'extensió del dret humanitari, l'aparició de moviments supraestats i d'organitzacions solidàries, la difusió de coneixements), al costat d'aspectes negatius (l'ampliació de la distància existent entre països industrialitzats i països pobres, la tendència al pensament únic). En els inicis del segle XXI, per tant, la societat catalana es troba immersa en un context mundial en transformació de llengües en contacte, inseparable d'aquest procés d'estructuració d'un nou espai global econòmic i comunicatiu, i de la intensificació de grans moviments de població, que incideix cada vegada més en la vida quotidiana dels ciutadans de tot el món i que modifica substancialment el terreny de joc de les cultures.

En aquest context, a començaments del segle XXI, la creació d'un estat català independent pot constituir també una nova oportunitat per reforçar i garantir la pervivència i l'ús normal de la nostra llengua, però també per dissenyar amb imaginació un marc legal, educatiu, cultural i tecnològic per a la diversitat lingüística actualment existent a Catalunya (amb més de 200 llengües de tot el món) que sigui generós però integrador i on aquesta integració, així com el prestigi, el poder simbòlic i la necessitat d'ús, juguin a favor del català, que, a banda de ser la nacional, continuarà, almenys durant un temps, essent la més feble.

